

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ПОТЕНЦИАЛА НА АУДИОКНИГИТЕ ЗА ИЗГРАЖДАНЕ НА КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ В ЧУЖДООЕЗИКОВОТО ПРЕПОДАВАНЕ И ОБУЧЕНИЕ ПО АНГЛИЙСКИ ЕЗИК

Д-р Теодора Генова,
проф. д-р Магдалена Гарванова

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме. Статията има за цел да разгледа аудиокнигите като иновативен педагогически инструмент за изграждането на ключови компетентности в чуждоезиковото преподаване и обучение по английски език, а именно *многоезикова, цифрова, интеркултурна, личностна, социална компетентност и компетентност за придобиване на умения за учене*. Наред с това е представено емпирично изследване на нагласите на учителите по английски език към използването на аудиокнигите в процеса на чуждоезиково обучение. Тръгвайки от теоретичните основи на компетентностния подход в образованието и преминавайки през компетентностния подход в чуждоезиковото обучение по английски език, авторите на доклада поставят в центъра на своето изследване аудиокнигите като ефективен и иновативен дидактически инструмент, чийто потенциал остава неизползван до този момент за изграждането на цялостната езикова компетентност на обучаемите при изучаването на английски език. Отчасти това се дължи на факта, че все още педагозите по чужд език не са запознати и не прилагат на практика аудиокнигите в своята педагогическа практика, както сочат данните от представеното проучване.

Ключови думи: аудиокниги; ключови компетентности; компетентностен подход; чуждоезиково преподаване и обучение

Въведение

През последните няколко години съвременната образователна среда в България се видоизменя и адаптира с оглед на непрестанните промени, които се налагат поради развитието на информационното общество на знанието и процесите на глобализация и многокултурност, чиято крайна цел е да повлияе върху развитието на съвременния човек при изграждането както на професионални, така и на личностни ключови компетентности за пълноправно участие

в обществото, успешна реализация на пазара на труда и достигане на ниво на социална приетост.

За посрещането на предизвикателствата по пътя към придобиване на знания и умения, които съпътстват съвременния човек през целия му съзнателен живот, на помощ идва компетентностният подход в образованието, който се дефинира като „стратегия за положителна промяна на образователната среда с цел развиването на адекватни за времето, в което живеем, способности (компетентности), които да гарантират достоен живот на всеки човек“ (Vasileva 2022).

За компетентностния подход е писано надълго и нашироко в научната литература още с въвеждането на понятието езикова компетентност от Ноам Чомски през 60-те години на XX век и със засилването на интереса към развитието на ключовите компетентности от началото на новото столетие, когато „започва да се говори за компетентностно ориентирано образование, като образователните реформи и смяната на образователната парадигма на индустриалното общество все повече се свързват с компетентностния подход“ (МОН 2019, кн. 1, стр. 3).

С въвеждането на компетентностно ориентираното образование същевременно се засилва и нуждата от търсенето на нови иновативни методи и педагогически подходи за преподаване и обучение в съвременната образователна среда както от учителите, така и от останалите педагогически специалисти, учени и изследователи. Един такъв подходящ иновативен инструмент и образователна технология за изграждане на ключовите компетентности – многоезикова, цифрова, интеркултурна и личностна, са аудиокнигите, които съчетават в себе си както потенциала за успешно изучаване на чужд език, така и използването на съвременните информационни и комуникационни технологии (ИКТ); представляват автентичен материал за досег до чуждия език, като мотивират учениците да учат автономно чрез преживяване. Важно е все повече да бъдат използвани възможностите за преподаване чрез използване на съвременните информационни технологии, като това е още една възможност за повишаване качеството на полученото образование (Eftimova 2022).

Ролята на аудиокнигите в чуждоезиковото (ЧЕ) обучение по английски език е изключително подценена, както е видимо от направени скорошни анкетни проучвания върху нагласите към използването на аудиокнигите при изучаването на английски като чужд език сред редица възрастови групи – студенти от Университета по библиотекознание и информационни технологии; ученици в начална, основна и средна образователна степен; възрастни, изучаващи английски език, и учители по английски език. Тук е представено конкретно анкетното проучване на преподавателите по английски език, което се провежда на национално ниво. От направените изводи от анкетното проучване са видими нагласите на учителите по английски език към аудиокнигите

като разнообразни и иновативни педагогически инструменти в променящата се образователна среда, които спомагат за по-свободното и по-гъвкаво боравене с учебния материал по чужд език в сравнение с традиционното използване на учебници и учебни помагала.

1. Аудиокнигите в чуждоезиковото обучение по английски език

Появата на аудиокнигите преосмисля не само традиционния начин, по който всички четем книги в дигиталната ерата, но и начина, по който може да учим чужд език. Аудиокнигите се считат за революция във формата на книгите през информационната ера и за най-бързо развиващия се формат в дигиталната книгоиздателска индустрия. Те са едно от технологичните средства в информационната ера, които се използват с педагогическа цел при ЧЕ обучение по английски език. Wolfson (2008, p. 106) твърди, че „аудиокнигите могат да моделират четенето, да учат на критично слушане, да надграждат предишни знания, да обогатят речниковия запас, да насърчават използването на вербален език и да засилват уменията за разбиране. По същество, слушането на аудиокниги подпомага развитието на всичките четири езикови системи; фонологични, семантични, синтактични и прагматични“.

С нарастването на популярността на английския език като лингва франка и развитието на съвременните ИКТ се търсят все повече нови и иновативни методи и инструменти в ЧЕ обучение по английски език, които да подобрят ефикасността на процеса на преподаване и обучение. Sousa (2006) подчертава, че обучаемите от XXI век „реагират повече от всякога на уникалното и различното“ и разкриват така нареченото „поведение, търсещо новости“. Скучните учебници и монотонните задачи вече не могат да ангажират вниманието на днешните обучаеми, затова изборът на слушане на аудиокниги при изучаването на английски език се оказва отлична алтернатива в това отношение.

Общата европейска езикова рамка (CEFR) посочва 4 умения, които трябва да се развият по време на ЧЕ обучение: четене, слушане, говорене и писане. Въпреки че аудиокнигите имат най-пряк ефект върху умението за слушане, те също така могат да подобрят говорната компетентност на обучаемия, тъй като разказвачите служат като модел по отношение на прозодичните характеристики на езика като инфлексия, тон, различни диалекти, ритъм, паузи, тишина и многогласие (Baskin & Harris 1995).

Аудиокнигите служат за ешафод при затруднения с четенето на чужд език особено при тези обучаеми, които се стремят да придобият умения за гладко и ефикасно четене. Освен това аудиокнигите могат да заместят учителя при прочитането на непознати текстове на английски език, с което да способстват за покачването на нивото на уменията за четене поради модела на разказвача, говорещ на местен език. С многообразието от заглавия и леснодостъпност аудиокнигите привличат вниманието на изучаващите английски език и оттам се

повишава вероятността за четене на по-голям брой заглавия на аудиокниги и развитие на тази компетенция и оттам развитие на позитивно отношение към четенето на английска литература с помощта на аудиокнигите.

Благодарение на тази смесица и едновременно мост между класиката и модерните технологии слушането подсилва процеса на четене, за да се произведе значително въздействие върху съвременния слушател на аудиокниги, при което се получава силно взаимодействие между писмения и аудиалния текст и неговото възприемане в по-голяма пълнота чрез преживяване. Като еволюирал формат на печатната книга и отстоявайки себе си като отделна медия от електронната книга, аудиокнигата носи характеристиките на автентичност, които я превръщат в подходящо средство в ЧЕ обучение по английски език, поддържайки обучаемите по техния път в развитието на езиковите им компетенции и по-цялостното интерпретиране на съдържанието на текста на чужд език чрез осигуряване на звукова подкрепа и повече фокус върху целевия език.

Използването на аудиокнигите като средство за изучаване на английски език не е широко познато нито в България, нито в останалите страни, макар че все повече внимание се обръща на потенциала на аудиокнигите за придобиване и надграждане на четирите езикови компетенции, особено по време на пандемията от КОВИД-19 в периода 2020 – 2022 г. С други думи, аудиокнигите при преподаването на английски език са неизследвана територия и следователно техните предимства не са напълно познати и обстойно разглеждани до този момент. Затова е нужна стимулираща обучителна среда, която да подкрепи обучаемите по техния път към усвояването на свободното владение на езика с помощта на аудиокнигите.

2. Компетентностен подход в образованието и в чуждоезиковото обучение

Компетентностният подход в образованието намира своето място при прехода от преминаването от „предметно ориентирано към компетентностно ориентирано преподаване и учене, преминаване от статичната концепция за „овладяване на учебно съдържание“ и енциклопедичност на познанията към динамичното възприемане на компетентностите като комплекс от знания, умения и нагласи, които се развиват в училище и се обогатяват през целия живот“ (МОН 2019, кн. 2, стр. 2).

Според Европейската референтна рамка на Европейския съюз от 2018 г. съществуват следните 8 ключови компетентности за учене през целия живот: езикова грамотност; многоезикова компетентност; математическа компетентност и компетентност в областта на точните науки, технологиите и инженерството; дигитална компетентност; личностна компетентност, социална компетентност и компетентност за придобиване на умения за учене; гражданска

компетентност; предприемаческа компетентност; компетентност за културна осведоменост и изява.

Според данни на МОН от 2019 г. (кн. 1, стр. 15) съотношението между отделните учебни предмети, постигнато при разработването на актуалните учебни планове с цел балансираното придобиване на ключови компетентности, е следното: с най-голям процент е БЕЛ – 20,4%, с 19,3% следва обучението по чужди езици, 17% – математика, информатика и ИТ, 12,7% – природни науки и технологии, 11,8% – обществени науки и гражданско образование, 9,7% – изкуства, и 9,1% – физическа култура и спорт.

Централната идея на начина на преподаване, използвайки компетентностния подход, е постигането на определен резултат, след като се прилагат ефективни и иновативни методи на обучение, съчетани с използването на ИКТ, и развивайки мотивираност, инициативност, самостоятелност и критично мислене у учениците. Според Котларска „крайният резултат на образователната система би следвало да бъде една завършена образована личност, която лесно се адаптира и активно си взаимодейства с бързо променящия се свят по най-добрия възможен за нея начин” (Kotlarska 2019).

При компетентностния подход ролята на учителя също се променя, като от „източник на информация се превръща в медиатор на информационния поток в условията на променени взаимодействия в класната стая. За осъществяване на тази нова роля съвременният учител разполага със значителна свобода – да организира учебната среда, да планира учебните дейности, да подбира методите, подходите и образователните ресурси, да обогатява образователния процес със ситуации, близки на реалните“ (МОН 2019, кн. 2, стр. 9).

Също така в ЧЕ обучение съществува компетентностният подход (от англ. език Competency-based Language Teaching Approach), който е сред най-предпочитаните подходи при преподаването на чужд език и се базира на същите принципи както компетентностния подход в образованието. Madya (2003) го определя по следния начин: „този подход се фокусира върху подпомагането на обучаемите да придобият уменията, от които се нуждаят, за да общуват ефективно в реални ситуации чрез различните употреби на езика“. Следователно тук отново фокусът пада върху ефективния резултат, т.е. „*какво учениците могат да правят на чужд език?*“, а не „*какво знаят за езика?*“.

Придобиването на ЧЕ компетентности, които обучаемите могат да приложат в реалния живот или по-точно в реална езикова ситуация, е крайната цел на компетентностния подход в ЧЕ обучение. При този подход изучаването на чужд език трябва бъде свързано с определен социален контекст, вместо да се преподава изолирано, а от обучаемите се изисква да демонстрират, че могат да използват езика, за да общуват ефективно, да демонстрират, че могат да изпълняват конкретни задачи, които е вероятно да се срещнат в реалния свят, използвайки целевия език (Griffith & Lim 2014). Обикновено

това са автентични ситуации, с които е вероятно учениците да се сблъскат извън класната стая.

От една страна, основна задача на преподавателя по чужд език, който използва компетентностно ориентирания подход в ЧЕ обучение, е да подбере подходящи качествени и автентични материали на целевия език и да осигури възможности за практикуване и упражняване на езика, а от друга страна, учениците не са просто пасивни приемници на информация, а те „вземат активно участие в процеса на собственото си обучение и работят за това да се превърнат в самостоятелни обучаеми“ (Griffith & Lim 2014).

3. Аудиокнигите като педагогически инструмент за изграждане на ключови компетентности

След направения анализ на всички компоненти, необходими за изследване на потенциала на аудиокнигите за изграждане на ключови компетентности в чуждоезиковото преподаване и обучение по английски език, тук се приема, че аудиокнигите принадлежат към инструментариума на ЧЕ обучение за изграждането на цялостната езикова компетентност на обучаемите при изучаването на английски език.

Ключовите компетентности, които се изграждат благодарение на слушането на аудиокниги на чужд език, са следните: *многоезикова (комуникативна) компетентност; цифрова (дигитална) компетентност; интеркултурна компетентност (културна осведоменост и изява); личностна компетентност, социална компетентност и компетентност за придобиване на умения за учене.*

По отношение на първата ключова *многоезикова (комуникативна) компетентност*, която се определя като „способността за ефективно езиково взаимодействие на чужд език според нуждите на индивида, оценяване на езиковото многообразие“ (Vasileva 2022), аудиокнигите допринасят за развитието на езиковите компетенции – слушане с разбиране, четене с разбиране и гладко говорене, и езиковите аспекти речников запас, произношение и свободно владение на езика. Въпреки че аудиокнигите имат най-пряк ефект върху умението за слушане, те също така могат да подобрят говорната компетентност на обучаемия, тъй като разказвачите служат като модел по отношение на прозодичните характеристики на езика като инфлексия, тон, различни диалекти, ритъм, паузи, тишина и многогласие (Baskin & Harris 1995).

Lam (2002, p. 248) твърди, че голям брой учаци смятат компетенциите слушане и говорене за по-трудни за овладяване от уменията за четене и писане, защото „младите учаци започват да учат писмената форма на езика, без да обръщат особено внимание на неговия слухово-устен аспект“. Говоренето и слушането обаче са неразделна част от говоримия език и всеки компетентен,

говорещ даден език, трябва да овладее и двете умения, за да може да участва успешно в комуникацията“. Освен това Gilman & Moody (1984) посочват, че „възрастните прекарват 40 – 50% от времето си за общуване в слушане, 25 – 30% в говорене, 11 – 16% в четене и само около 9% в писане. По този начин подобни проучвания ясно показват, че слушането е най-широко използваното езиково умение в ежедневната комуникация“.

Втората ключова компетентност, която се развива с помощта на слушането на аудиокниги, е *цифровата (дигитална) компетентност*, под която се разбира „уверено, критично и отговорно ползване на дигиталните технологии при учене, на работното място и за учене в обществото“ (МОН 2019, кн. 1, стр. 8). Аудиокнигите, като инструмент за изучаване на чужд език, принадлежат към т.нар. мобилно подпомагано езиково обучение, наложено от използването на съвременните ИКТ в образованието. Благодарение на аудиокнигите, които може да слушаме на мобилен телефон, таблет, лаптоп или компютър, учениците се учат на новите функционалности, предоставени от доставчиците на аудиокниги, как да достъпват до съдържанието на аудиокнигите по най-бърз и сигурен начин, като едновременно с това развиват редица личностни черти, като самостоятелност, активност, иновативност, критичност, съобразителност и др.

Bachore (2015, р. 50) твърди, че „мобилното обучение създава интерактивна учебна среда с множество контексти, използвайки различни видове приложения, които са налични в мобилното устройство. Основните характеристики на мобилното обучение са достъпност, непосредственост, интерактивност и ситуиране на обучителни дейности (Ogata & Yano 2005). Към тази ключова компетентност се причислява и медийната грамотност, която представлява способност за използване на медиите да се разбере и да се даде критична оценка на различни аспекти на медиите и на медийното съдържание (в т.ч. всяка онлайн информация – видео, аудио, и за осъществяване на комуникации) (МОН 2019, кн. 3, стр. 18 – 19).

Следващата ключова компетентност, повлияна от слушането на аудиокниги на чужд език, е *интеркултурната компетентност (културна осведоменост и изява)*, определена като „способността да се разбират творческите идеи и да се проявява толерантно отношение към тях, включително и в различни култури, изкуства и др. форми на изява. Тази компетентност се свързва с познаването на собствената идентичност в един мултикултурен свят и с познанията за изкуството като форма на изява и начин да се моделират процеси в обществото“ (Vasileva 2022). Тук могат да се посочат примери за солидарността и гражданските и межкултурните компетенции, които използват аудиокнигите като инструмент за изучаване на езици, наречени „Приказки от света“ и „Силата на приказките: изграждане на по-справедлив свят“ в Университета на Валядолид, Испания.

Те са част от по-голям проект, наречен TALIS (Teaching and Acquisition of Intercultural and Solidarity Competences), съкратено от „Преподаване и придобиване на межкултурни и солидарни компетенции чрез лингвистика и литература“. Сред целите на проекта TALIS е да създава и използва аудиокниги като един от най-важните инструменти. Както обясняват Alcantud-Díaz & Gregori-Signes (2014), образователната общност трябва да бъде запозната с важността на езиците като опора за мултикултурни идеали и зачитане на човешките права чрез техните два проекта. За проекта „Приказки от света“ са събрани общо 40 приказки от бедни страни; за втория проект са събрани 15 приказки, които са истории срещу насилието. Всички истории са превърнати в безплатни аудиокниги, които могат да бъдат изтеглени свободно. Аудиокнигите са избрани като начин да се подкрепят ученици с образователни и зрителни затруднения, както и да им се помогне да подобрят произношението си на английски език.

Ключовата *личностна компетентност, социална компетентност и компетентност за придобиване на умения за учене* се дефинира като „способността човек да разсъждава за себе си, да управлява ефективно времето и информацията, да работи конструктивно с други хора, да запазва своята устойчивост и да управлява собственото си учене и кариера (Официален вестник на Европейския съюз 2018, стр. 189/10). В тази връзка, аудиокнигите засилват мотивацията на учениците да учат чужд език и тяхната ангажираност в учебния процес. Аудиокнигите притежават силата да мотивират обучаемите да изучават чужд език, да направят хората, които не четат, четящи или да превърнат четенето в нещо много по-интересно и вълнуващо. Книгите, които преди са намирали за скучни и безинтересни, оживяват в съзнанието на слушателите и това води до по-осъзнат и мотивиран избор за слушане на повече аудиокниги. Обучаемите разбират, че процесът на четене не е толкова труден и тягостен, а може да бъде и едновременно приятен и полезен за тях.

В допълнение на това, независимо от начина как се използват аудиокнигите, те могат да стимулират нечетящите да проявят интерес към четенето. От една страна, аудиокнигите могат да повишат мотивацията на учениците, а от друга страна, да подобрят уменията им за четене. Lesesne (2013) обяснява, че „слушането на истории, като цяло, е по-лесно от декодирането на печатния текст, тъй като разбирането се подпомага от вербални техники. Следователно използването на аудиокниги при учащите чужд език е ефективно. Учащите чужд език, които четат под нивото на класа, често могат да слушат нива, по-високи от измереното им равнище на разбиране при четене, като по този начин позволяват на тези учащи да имат достъп до книги над тяхното ниво на четене. По този начин учащите могат да се мотивират допълнително да използват аудиокниги, тъй като те все още имат достъп до книгите на подходящото ниво на класа“.

Скучните учебници и монотонните задачи вече не могат да ангажират вниманието на днешните обучаеми, затова изборът на слушане на аудиокниги при изучаването на английски език се оказва отлична алтернатива в това отношение. Аудиокнигите са пример за автентични материали в ЧЕ обучение по английски език, чието значение, определено от Khaniya (2006), служи за улесняване на учебния процес чрез повишаване мотивацията на обучаемите, предоставяне на автентична културна информация, достъп до реален език, по-тясно свързване с нуждите на обучаемите и подкрепа на по-креативен подход към преподаването. Въпреки това автентичните материали трябва да бъдат адаптирани и използвани с ученици след средно ниво и напреднали, тъй като те биха могли да ги демотивират на по-ниските нива.

Използването на аудиокнигите като педагогически инструмент в ЧЕ обучение по английски език от учителите представлява голямо предизвикателство пред педагогическите специалисти поради следните причини: преобладават традиционните методи на преподаване на английски език в класната стая; липса на желание и мотивация при преподавателите да изпробват нови и иновативни методи в ЧЕ обучение по английски език; липса на използването на автентични материали в класната стая за сметка на материалите, които са създадени с педагогическа цел, напр. учебниците, и др.

Само чрез преодоляването на тези и други пречки учителите могат да поемат своята роля на фасилитатори в учебния процес и да „реализират промяната чрез насочването на съдържанието на образованието към ключовите компетентности, чрез промяна на методите и подходите в класната стая, чрез промяна на отношението към училището и главно чрез насърчаване мотивацията за учене у своите ученици“ (МОН 2019, кн. 2, стр. 8). Техен е ангажиментът да използват своята свобода и да подбират средствата, методите и подходите на преподаване. Именно използването на аудиокнигите, интегрирането им в различни форми на преподаване – извънкласни, самостоятелни, алтернативни и др., би допринесло за осъществяването на тази роля и ангажимент на учителя, който следва компетентностно ориентирания подход в ЧЕ обучение.

4. Емпирично изследване на нагласите на учителите по английски език към използването на аудиокнигите в процеса на чуждоезиково обучение

С цел изследване на нагласите към използването на аудиокнигите в чуждоезиковото обучение и възможните педагогически ползи от тях в рамките на няколко месеца през втория учебен срок или втория академичен семестър на 2021/2022 година и първия учебен срок или първия академичен семестър на 2022/2023 год. е проведено онлайн изследване чрез Google Forms сред 219 учители по английски език. Получените данни са въведени, обработени и ви-

зуализирани със статистическия софтуер IBM SPSS Statistics 26. Използваните математико-статистически методи са описателна статистика и честотни разпределения.

Респонденти. В изследването участват педагогически специалисти от цялата страна с демографски и професионален профил, който съответства на особеностите на учителската гилдия, като: полово разпределение от 91,8% – жени, 7,8% – мъже, и 0,4% – с друга полова идентичност; възраст под 20 г. – 2,7%, 20 – 29 г. – 6,9%, 30 – 39 г. – 16,4%, 40 – 49 г. – 35,2%, 50 – 59 г. – 31,5%, и над 60 г. – 7,3%; трудов стаж от 1 – 5 г. – 12,8%, 6 – 10 г. – 13,2%, 11 – 15 г. – 15,5%, 16 – 20 г. – 14,6%, и над 20 г. – 43,9%. Населеното място на преподаване на английски език е София – 28,3%, много голям град (с население над 200 000 жители) – 16,4%, голям град (с население от 100 000 жители) – 9,6%, средно голям град (с население от 30 000 до 100 000 жители) – 27,9%, малък град (с население от 10 000 до 30 000 жители) – 11,9%, много малък град (с население под 10 000 жители) – 5,5%, и село – 0,4%. Образователната институция, където изследваните лица преподават английски език, е: начално училище (I – IV клас) – 4,6%, основно училище (I – VII клас) – 8,7%, гимназия (VIII – XII клас) – 53,4%, средно училище (I – XII клас) – 14,2%, колеж – 0,9%, университет – 10,5%, и езиков център/езикова школа – 7,7%. Пред ученици в предучилищна възраст преподават 2,3% от учителите, в (I – IV клас – 14,6%, V – VII клас – 18,7%, VIII – XII клас – 68%, студенти – 15,5%, и възрастни – 11,4%. Някои от учителите преподават английски език на ученици в различни възрастови групи.

Нагласи към аудиокнигите. По-важните резултати от проведеното емпирично изследване са представени по-долу.

Фигура 1. Използване на аудиокнигите в преподавателската практика

От фиг. 1 става ясно, че известен превес в изследването имат учителите, които използват аудиокнигите като педагогически инструмент – 58,4%, срещу тези, които все още не ги прилагат в преподавателската си практика – 41,6%. Получените резултати разкриват, че аудиокнигите все още не са популярно и предпочитано средство за чуждоезиково обучение сред педагогическите специалисти, но притежават потенциал за популяризиране и развитие.

Фигура 2. Нагласи към използването на аудиокнигите за педагогически цели

Сред учителите, които имат опит с използването на аудиокнигите в класната стая и извън нея, липсват отрицателни мнения – 50% дават положителна оценка, 30% – донякъде положителна, и 20% – неутрална (фиг. 2).

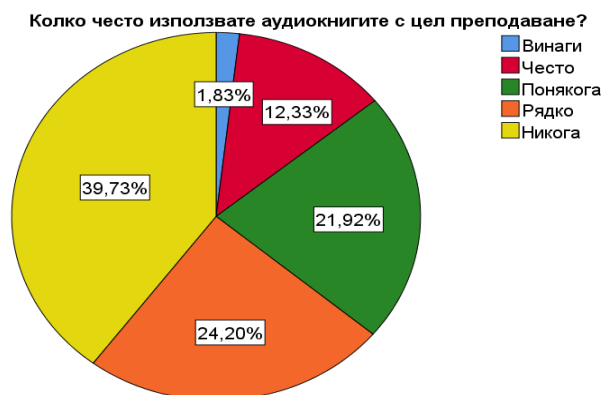
Фигура 3. Осведоменост за езиковите компетенции от употребата на аудиокнигите

Установява се обаче съществен консенсус в отговорите на изследваните лица, че аудиокнигите могат да повишат ключовите компетенции при изучаването на английски език – 92,7% срещу едва 7,3%, които застават на срещу-положната позиция (фиг. 3).

Таблица 1. Ефекти на аудиокнигите върху езиковите компетенции (въпрос с множество отговори)

Компетенции	Отговори		Процент на случаите
	N	Процент	
Слушане с разбиране	203	23,2%	92,7%
Четене с разбиране	60	6,9%	27,4%
Свободно владееене на езика	133	15,2%	60,7%
Говорене	116	13,3%	53%
Произношение	192	21,9%	87,7%
Писане	28	3,2%	12,8%
Лексика	143	16,3%	65,3%
Общо	875	100%	399,5%

Както се вижда от табл. 1, най-силно проявени са педагогическите ефекти на аудиокнигите върху слушането с разбиране – 92,7%, произношението – 87,7%, лексиката – 65,3%, свободното владееене на езика – 60,7%, и говоренето – 53%, а най-слабо е влиянието върху четенето с разбиране – 27,4%, и писането – 12,8%.

Фигура 4. Честота на използване на аудиокнигите с преподавателски цели

Процентното разпределение на фиг. 4 разкрива, че 39,7% от участвалите в изследването учители никога, рядко (24,2%) или понякога (21,9%) използват аудиокнигите с преподавателски цели. Едва 12,3% от респондентите често или винаги (1,9%) прилагат аудиокнигите като дидактически инструмент в процеса на обучението по английски език. Предпочитаните дейности, които включват аудиокниги, са при: извънкласна домашна работа – 28,5%, задача за работа в клас – 26,6%, алтернативна задача – 23,6%, или самостоятелна задача – 21,3%.

Таблица 2. Случаи на използване на аудиокнигите в преподаването на английски език (въпрос с множество отговори)

Случаи	Отговори		Процент на случаите
	N	Процент	
При ученици с липса на мотивация за четене на английски език	51	11,9%	27,4%
При ученици с физически затруднения	17	4%	9,1%
При ученици на напреднало ниво на владеење на английски език	99	23,1%	53,2%
При ученици със затруднения при слушане на английски език	62	14,5%	33,3%
При ученици, които имат нужда да обогатят речниковия си запас на английски език	77	18%	41,4%
При ученици, които имат затруднения със свободното говорене на английски език	43	10%	23,1%
При ученици със затруднения в произношението на английски език	54	12,6%	29%
За разнообразяване на дейностите в училище	3	0,7%	1,6%
Не съм използвал/а	22	5,1%	11,8%
Общо	428	100%	230,1%

Данните на табл. 2 също очертават интересни и показателни тенденции по отношение на случаите на използване на аудиокнигите в педагогическата практика на учителите по английски език. Така например аудиокнигите успешно се прилагат при ученици на напреднало ниво на владеење на английски език – 53,2%, при ученици, които имат нужда да обогатят речниковия си

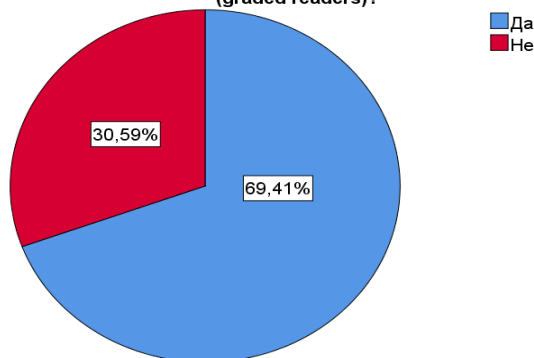
запас на английски език – 41,4%, при ученици със затруднения при слушане на английски език – 33,3%, и т.н., но по-рядко се прилагат при ученици с физически затруднения – 9,1%, и за разнообразяване на дейностите в училище – 1,6%.

Таблица 3. Достъп до аудиокниги (въпрос с множество отговори)

Достъп	Отговори		Процент на случаите
	N	Процент	
Мобилни приложения	55	16,6%	25,1%
Интернет сайтове (български)	66	19,9%	30,1%
Интернет сайтове (чужди)	138	41,7%	63%
Книжарници	26	7,9%	11,9%
Библиотеки	17	5,1%	7,8%
Не използвам	29	8,8%	13,2%
Общо	331	100%	151,1%

Местата за достъп до аудиокниги са предимно чужди (63%) и български интернет сайтове (30,1%), както и мобилни приложения (25,1%) (табл. 3). От мобилните приложения най-предпочитани са: Storytel – 31,7%, Audiobooks.com – 24,4%, и Audible – 11,9%.

Използвате ли адаптирани колекции от книги, разпределени по езикови нива (graded readers)?

Фигура 5. Използване на адаптирани колекции от книги по езикови нива

На фиг. 5 може да се види, че значително преобладават педагозите, които използват адаптирани колекции от книги, разпределени по езикови нива

(69,4%) в съпоставка със специалистите, които не ги прилагат в своя преподавателски подход (30,6%).

4. Изводи и обобщения

Този доклад разглежда компетентностния подход в образованието и неговата все по-важна и ключова роля в изграждането на образовани личности с адекватно образование и поведение, което да отговаря на предизвикателствата на съвременната екзистенциална среда. Освен това се отделя внимание на компетентностния подход в чуждоезиковото обучение, и по-специално по английски език, който цели усвояването на чуждия език за ефективна и целенасочена междуличностна комуникация в реална езикова среда. За следването на тези насоки авторите на доклада предлагат аудиокнигите като ефективно педагогическо средство за изграждането на 6 от приетите 8 ключови компетентности за учене през целия живот. За да се постигне това, е необходима голяма решителност и мотивация както от страна на преподавателите, така и от страна на обучаемите да преодолеят своите ограничения и да не се страхуват да разнообразяват своите уроци, използвайки най-модерните мобилни средства за комуникация и обучение.

Понастоящем изложеното проучване показва степента на застъпеност на приложението на аудиокнигите в практиката на преподавателите по английски език, които работят с ученици във всички нива на образователната система, включително и университетите. От изложените резултати може да се направят следните няколко извода.

1. По-голямата част от респондентите не използват аудиокнигите в своята преподавателска практика, но тези, които ги използват, имат определено положителен опит от тяхната употреба (50%).

2. Всички респонденти, с малки изключения (9,4%), знаят за потенциала на аудиокнигите и факта, че те влияят за развитието на всички езикови компетенции на учащите. Те посочват на първите места компетенциите слушане с разбиране (92,7%), произношение (87,7%) и за първи път тук в изследванията се нарежда лексиката (65,3%). Въпреки това не ги използват често в своята преподавателска практика, но ако ги използват, това е като извънкласна домашна работа и алтернативна задача.

3. Основно аудиокнигите се използват от респондентите при обучението на ученици на напреднало ниво на владене на английски език и при ученици, които имат нужда да обогатят речниковия си запас на английски език.

4. Респондентите използват главно чужди интернет сайтове и мобилни приложения за намирането на аудиокниги, като съотношението към българските сайтове за аудиокниги е 1:2.

5. Адаптираните колекции от аудиокниги, разпределени по нива на владене на езика, са изключително популярни сред респондентите, с което се дава

заявка, че въпреки слабата си застъпеност аудиокнигите могат успешно да се използват като начин на преподаване в чуждоезиковото обучение.

6. Демографският профил на преподавателите по английски език, взели най-активно участие в проучването, е следният: преподаватели жени на възраст между 40 и 49 год., които работят в гимназии с ученици от VIII до XII клас в столицата (28,31%) и много голям град, средно голям град и др., с повече от 20 год. трудов стаж (43,84%). Това показва, че аудиокнигите не се използват от години като метод за преподаване в ЧЕ обучение по английски език.

Това е първото по рода си проведено изследване в областта на използването на аудиокнигите за изучаване на английски език и нагласите на респондентите към ролята и въздействието на аудиокнигите върху усвояването на езиковите компетенции по английски език. Авторите на доклада се надяват то да послужи за по-нататъшни изследвания в тази област и да обогати научните бази данни в тази насока.

Благодарности и финансиране

Тази публикация е реализирана по проект „Изследване на нагласите към терапевтичния потенциал на четенето в нетипични ситуации за индивида“ с Договор № КП-06-Н45/2 от 30.11.2020 г., финансиран от Фонд „Научни изследвания“ на Министерството на образованието и науката, с ръководител гл. ас. д-р Събина Кирилова Ефтимова-Илиева.

БЕЛЕЖКИ

1. Компетентностен подход. *В помощ на педагогическите специалисти*. Компетентности и образование. Книжка 1, 2, 3. МОН 2019. Available from: <https://web.mon.bg/bg/100770>
2. Официален вестник на Европейския съюз, с. 189, Година 61, 4 юни 2018, 33 с. ISSN 1977-0855 (електронно издание) ISSN 1830-365X (печатно издание). Available from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2018:189:FULL&from=FR>

ЛИТЕРАТУРА

- ВАСИЛЕВА, М., 2022. Компетентностен подход в обучението. Ключови компетентности. *Продължаващо образование*, vol 17. Available from: <https://diuu.bg/emag/13913/>
- КОТЛАРСКА, К., 2019. Парадигмата на компетентностния подход и съвременното българско образование. *Сборник добри образователни практики. Формиране на ключови компетентности*. Слово Велико Търново, 2019, с. 7 – 13.

REFERENCES

- ALCANTUD-DÍAZ, M., C., 2014. Gregori-Signes. Audiobooks: Improving Fluency and Instilling Literary Skills and Education for Development. *Tejuelo: Didáctica de la Lengua y la Literatura. Educación*, vol. 20, no. 1, pp. 111 – 125.
- BACHORE, M. M., 2015. Language Learning through Mobile Technologies: An Opportunity for Language Learners and Teachers. *Journal of Education and Practice*, vol.6, no.31, pp. 50 – 53.
- BASKIN, B. H., K. Harris, 1995. Heard any Good Books Lately? The Case for Audiobooks in the Secondary Classroom. *Journal of Reading*, vol. 38, no. 5, pp. 372 – 376.
- BOEGLIN-QUINTANA, B., L. Donovan, 2013. Storytime Using iPods: Using Technology to Reach All Learners. *TechTrends*, vol. 57, no. 6, pp. 49 – 56.
- EFTIMOVA, S. et al., 2022. The Power of Knowledge. *INTED2022 Proceedings*, pp. 2055 – 2059.
- GILMAN, R. A., R. L. M. Moody, 1984. What Practitioners Say about Listening: Research Implications for the Classroom. *Foreign Language Annals*, vol. 17, no. 4, pp. 331 – 334.
- GRIFFITH, W. I. & Lim, H.-Y., 2014. Introduction to Competency-Based Language Teaching. *MEXTESOL Journal*, vol. 38, no. 2, pp. 1 – 8.
- KHANIYA, T. R., 2006. Use of Authentic Materials in EFL Classrooms. *Journal of NELTA*, 2006, vol. 11, no. 1 – 2, pp. 17 – 23.
- KOTLARSKA, K., 2019. Paradigmata na kompetentnostnia podhod i savremen-noto balgarsko obrazovanie. In: *Sbornik dobri obrazovatelni praktiki Formirane na klyuchovi kompetentnosti*. Slovo: Veliko Tarnovo, p. 7 – 13.
- LAM, W.Y.K., 2002. Raising Students' Awareness of The Features of Real-World Listening Input. In: *Methodology in Language Teaching: An Anthology of Current Practice*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 248 – 253.
- LESESNE, T., 2013. Reading with Our Ears: An Odyssey for All. *Young Adult Library Services (YALS)*, spring, vol.11, no. 32, pp. 30 – 33. Tier 2.
- MADYA, S., 2003. Designing competency-based TEFL for S1 Students to Foster Professionalism. Available from: http://www.geocities.com/nuesp_indonesia/paper_18.htm.
- OGATA, H., Y. Yano, 2005. Knowledge Awareness for Computer-Assisted Language Learning Using Handhelds. In: *International Journal of Learning Technology*, vol. 5, no. 1, pp. 435 – 449.
- SOUSA, D. A., 2006. *How the Brain Learns*, 3rd ed. Thousand Oaks, CA: Corwin, p. 2011.

- VASILEVA, M., 2022. Kompetentnosten podhod v obuchenieto. Klyuchovi kompetentnosti. – V: Prodalzhavashto obrazovanie, Tom 17. Available from: <https://diuu.bg/emag/13913/>
- WOLFSON, G., 2008. Using Audiobooks to Meet the Needs of Adolescent Readers. – In: *American Secondary Education*, 2008, vol. 36, no. 2, pp. 105 – 114.

Acknowledgments & Funding

This paper is supported by the project entitled “Study of Attitudes to the Therapeutic Potential of Reading in Atypical Situations for the Individual” financed by the National Science Fund of the Ministry of Education and Science of the Republic of Bulgaria with Contract № № KII-06-H45/2 from 30.11.2020, led by Chief Assist. Prof. S. Eftimova-Ilieva, PhD.

NOTES

1. Kompetentnosten podhod. V pomosht na pedagogicheskite spetsialisti. Kompetentnosti i obrazovanie. Knizhka 1, 2, 3. MON 2019 Available from: <https://web.mon.bg/bg/100770>
2. Ofitsialen vestnik na Evropeyskia sayuz C 189, Godina 61, 4 juni 2018, 33 s. ISSN 1977-0855 (elektronno izdanie) ISSN 1830-365X (pechatno izdanie). Available from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2018:189:FULL&from=FR>

EXPLORING THE POTENTIAL OF AUDIOBOOKS TO BUILD KEY COMPETENCES IN ENGLISH FOREIGN LANGUAGE TEACHING AND LEARNING

Abstract. The article aims to examine audiobooks as an innovative pedagogical tool for building key competencies in English foreign language teaching and learning, namely multilingual, digital, intercultural, personal, social and learning competence. Along with this, an empirical study of the attitudes of English language teachers towards the use of audiobooks in the process of foreign language teaching is presented. Starting from the theoretical foundations of the competence-based approach in education and passing through the competence-based approach in English foreign language teaching, the authors of the report put audiobooks at the center of their research as an effective and innovative didactic tool, the potential of which has remained unexplored until now for the construction of the overall linguistic competence of learners in learning English. Partially, this is due to the fact

that foreign language teachers are still not familiar with and do not practically apply audiobooks in their pedagogical practice, as indicated by the data of the present study.

Keywords: audiobooks; key competences; competence-based approach; foreign language teaching and learning; English language

✉ **Dr. Teodora Genova**

ORCID iD: 0000-0002-7803-9461

Department of Comprehensive Studies

University of Library Studies and Information Technologies

Sofia, Bulgaria

E-mail: t.genova@unibit.bg

✉ **Prof. Dr. Magdalena Garvanova**

ORCID iD: 0000-0003-2387-1442

Department Information Systems and Technologies

University of Library Studies and Information Technologies

Sofia, Bulgaria

E-mail: m.garvanova@unibit.bg